

השבת החברתית

איזו מין שלושה

באה מנוחה ליגיע

· אילו "אמונות תפלות" של היהודים מתאר יובנאליס? ממה הן נובעות?
· מדוע היהודים לא עובדים בשבת לדבריו?

מדוע יש לנוח כל יום שביעי? האם אין זו עצלנות לא לעבוד בכל ימות השבוע? (עיינו במקור: 1.בדף המקורות)

אמונות תפלות כמו של היהודים יש שנולדו להורה, שירא שבת, והללו מתפללים לעבים ולא להות השמים; בשר החזיר, שממנו האב התנזר, לא נבדל כלל, כך הם סבורים, מבשרו של אדם; במועד גם יסירו את ערלתם; (...)

הן האשם הוא האב, שהפך עצל בהגיע כל יום שביעי, ורחק משגרת החיים אשר חי בה. (יובנאליס*, סאטירות, עמ' 297-298, שורות 106-96)

שמור את יום השבת לקדשו כאשר צוה ה' א-להיך: ששת ימים תעבד ועשית כל מלאכתך: ויום השביעי שבת לה' א-להיך לא תעשה כל מלאכה אתה ובנך ובתך ועבדך ואמתך ושורך וחמורך וכל בהמתך וגרף אשר בשעריך למען ינוח עבדך ואמתך כמוך: וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים ויצאך ה' א-להיך ממשם ביד חזקה ובזרע נמויה על פני צוה ה' א-להיך לעשות את יום השבת: ס (דברים פרק ה, יב-טז)

· האם לאזון, לעבד ולבהמה אסור לעבוד בשבת מאותה סיבה? (עיינו בדף ההרחבות, מקורות 2-4)

· מה הקשר בין "למען ינוח עבדך ואמתך" לבין "וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים"? האם אלו סיבות נפרדות?

· למי אסור לעבוד בשבת על פי הפסוקים?
· מה הסיבות לאיסור העבודה בפסוקים? כלפי מי הן מכוונות?

ארץ-ישראל בלי שבת לא תיבנה, אלא תיחרב, וכל עמלכם יהיה לתוהו. עם ישראל לא יוותר לעולם על השבת, שהיא לא רק יסוד קיומו הישראלי, אלא גם יסוד קיומו האנושי. בלי שבת אין צלם א-לוהים וצלם אנוש בעולם. אילו היתה העבודה תכלית לעצמה, הרי אין מותר לאדם מן הבהמה. כל עמי התרבות קיבלו מיד ישראל, בצורה זו או אחרת, את יום המנוחה, והיא שעמדה להם ללבוש צורת אדם במקצת. בלעדיה היו כולם עומדים בפראותם. השבת, ולא התרבות של תפוחי-זהוב או תפוחי-אדמה, היא ששמרה על קיום עמנו בכל ימי נדודיו. ועתה, בשוכנו לארץ אבות, הנשליכנה אחרי גווננו ככלי אין הפץ בו?... (חיים נחמן ביאליק***, מכתב למ. קושניר, קיבוץ גבע, בתוך: איגרות ביאליק, כרך ה, עמ' רכח)

"שמור את יום השבת לקדשו" קורא אלינו קול ה' מתוך האש, אך לא רק בגללך קדשתיהו, למען תאכל ותדשן עצמך ביגיע זרים - "יום השביעי שבת לה' א-להיך" "למען ינוח עבדך ואמתך כמוך", כי גם העובדים האלה אשר התמכרו אליך לעבודה, גם המה בני אדם הם; ואם מכרו לך את יגיע כפם, לא תנחת ידך עליהם להעבידם בפרך, ותתן למו (להם) לקרוא לשבת עונג ולשבוע מצוץ המנוחה, להעביר מרירות עבודתם בששת ימי המעשה, כי אתה ידעת את נפש העבד, וידעת את עניו ועמלו, על כן אנכי מצוך לקרא להם דרור ביום השבת, ויברכו את ה' אתך יחד. (הרב יחיאל מיכל פינס**, ספר השבת, עמ' 514)

* חיים נחמן ביאליק (נולד באוקראינה ב-1873, נפטר בישראל ב-1934) היה מגדולי המשוררים העבריים בעת החדשה, סופר, מסאי, מתרגם, עורך ומו"ל שהשפיע רבות על התרבות העברית המודרנית, וזכה לתואר "המשורר הלאומי".

* הרב יחיאל מיכל פינס (נולד בבבלרוס ב-1843, נפטר בישראל ב-1913) היה סופר ציוני, מאבות הציונות הדתית, ממישבי ארץ ישראל והוגה דעות. מושב כפר פינס קרוי על שמו.

* דקימוס יוניוס יובנאליס (רומא, בסביבות 60-130 לספירה) היה משורר סאטירי רומי.

מה מטרת השבת על פי הרב פינס? מה מתאפשר לעבד ולאמה בשבת?
 מדוע השבת היא "יסוד קיומו האנושי" של עם ישראל לפי ביאליק? מה היה קורה בלעדיה?

מה הפגם במנוחה של האזון בלבד, ש"מדשן עצמו בביגיע זרים", לפי הרב פינס?
 כיצד עזרה השבת לאנושות "ללכוש צורת אדם"? מדוע עבודה כ"תכלית לעצמה" היא דרגתם של בהמות?

האם מנוחת השבת שלנו אינה מבוססת על "ביגיע זרים"? האם החלשים בחברה זוכים לנוח בשבת?
 האם אין ערך בעבודה כלשעצמה? מדוע "מותר האדם מן הבהמה" קשור דווקא לשבת ולא למלאכה? (עיינו בדף ההרחבות, מקורות 5-6)

אז איך נראית מפת העסקים ביום שבת ישראלי של שנת 2017?
 יום שבת, קניון שבעת הכוכבים בהרצליה, הוא היום הכי עמוס בשבוע, כך לפי המוכרים. רבבות של קונים במתחם, בעיקר הורים וילדיהם, אבל גם בני נוער וקשישים. וזה לא קורה רק שם. דנה הגיעה עם ילדיה לקנות נעליים. היא מציצה בחנות נעלי נמרוד ונבהלת מהעומס. "זה הזמן היחיד שלי בשבוע לערוך קניות", היא מסבירה. "ביום-יום אני חוזרת מהעבודה מאוחר או ישר לגן של הקטן. לנסוע לקניות אחרי הגן זה אומר שאעמוד שעות בפקקים. זה לא מתאים. מזל שיש מקומות כאלה שפתוחים גם בסוף השבוע."
 ("יום קניות מסורף": מפת העסקים שפתוחים בישראל בשבת, ynet, 31.12.17)

בַּיָּמִים הַהֵמָּה רָאִיתִי בַּיהוּדָה דְרָכִים גְּתוּת בַּשַּׁבָּת וּמְבִיאִים הָעֲרָמוֹת וְעַמְסִים עַל הַחֲמָרִים וְאַף יַיִן עֲנָבִים וְתַאֲנִיִּים וְכָל מִשְׁאָא וּמְבִיאִים יְרוּשָׁלַם בַּיּוֹם הַשַּׁבָּת וְאַעֲיֵד (ואזהיר אותם) בַּיּוֹם מְכָרָם צֵיד (ביום השוק): וְהַצְרִים יִשְׁכְּבוּ בָּהּ מְבִיאִים דָּאג (דגים) וְכָל מְכָר וּמְכָרִים בַּשַּׁבָּת לְכַנֵּי יְהוּדָה וּבִירוּשָׁלַם: וְאַרְיֵבָה אֵאת הָרִי (שרי) יְהוּדָה וְאַמְרָה לָהֶם מָה הַדְּבָר הָרַע הַזֶּה אֲשֶׁר אַתֶּם עֹשִׂים וּמְהַלְלִים אֵאת יוֹם הַשַּׁבָּת: הַלֹּא כֹה עָשׂוּ אֲבֹתֵיכֶם וַיָּבֵאוּ אֱלֹהֵינוּ עֲלֵינוּ אֵאת כָּל הָרָעָה הַזֹּאת וְעַל הָעִיר הַזֹּאת וְאַתֶּם מוֹסִיפִים הַרּוֹן (כעס) עַל יִשְׂרָאֵל לְהַלֵּל אֵאת הַשַּׁבָּת: וַיְהִי כַּאֲשֶׁר צָלְלוּ (הטילו צללים, לפנות ערב) שְׁעָרֵי יְרוּשָׁלַם לְפָנֵי הַשַּׁבָּת וְאַמְרָה וַיִּפְגְּרוּ הַדְּלָתוֹת וְאַמְרָה אֲשֶׁר לֹא יִפְתְּחוּ עַד אַחַר הַשַּׁבָּת וּמְנַעְרֵי הָעֲמֻדָתִי עַל הַשְּׁעָרִים לֹא יָבֹאוּ מִשְׁאָא בַּיּוֹם הַשַּׁבָּת: (נחמיה פרק יג, טו-כב)

מדוע יש צורך בפתיחת עסקים בשבת? מה הבעייתיות בכך? (עיינו במקור 7 בדף ההרחבות).
 עם איזה מציאות מתמודד נחמיה? מה הפתרון שלו לבעיה שניצבה לפניו? מה דעתכם על הפתרון שלו?
 האם יש הצדקה להעסקת עובדים בשבת במחיר פגיעה ב"למען ינוח עבדך ואמרתך"? אם כן, לאילו צרכים? קניות? בילויים? (עיינו במקור 8 בדף ההרחבות).

ראוי לשים לב שמה מחליף את אותה כפייה דתית (שבחקיקה בנושא השבת) אינו הומניזם אצילי שמקדם חופש, שוויון ואחוזה, אלא קפיטליזם גלובלי שמקדם עושיק, ניצול וצריכה. במילים אחרות, אם מחוקקי אותם חוקים ניסו בדרכם (הגמלונית משהו, אין ספק) לעצב צביון יהודי לפרהסיה הישראלית, התחלונתה הגוברת של אותה פרהסיה לא העמידה מערך ערכי אלטרנטיבי, אלא נשכבה על הגב ואיפשרה לכוחות השוק להשתלט ולהפוך את השבת לעוד יום של שופינג. ושופינג, אגב, הוא תופעה מעניינת: קניותיו של האחד מהיבות את עבודתו של השני (... פעמים רבות אלה אנשים שהיו מעדיפים בהחלט לנוח יחד עם משפחתם ביום המנוחה הכללי, אולם לא יכולים שכן קשיי הפרנסה מחייבים אותם לעבוד. באופן ספציפי בתל-אביב מצב בו רשתות המרכולים פועלות בשבת מעמיד את המכולות הקטנות בסכנת סגירה בגלל התחרות, או מחייב את בעליהם הפרטיים לעבוד שבעה ימים בשבוע.
 (תַּיִמֵר פֶּרְסִיקוֹ*, על תרבות ונאו-ליברליזם: מדוע ראוי לסגור מרכולים בשבת, מתוך הבלוג "לולאת האל", 1.7.14)

מה טענותיו של תומר פרסיקו כלפי המצב במדינת ישראל כיום? האם אתם מסכימים עם דבריו?
 אילו ערכים עומדים בבסיס הויכוח הציבורי על פתיחת עסקים בשבת? האם לערך הסוציאלי יש מקום בשיח?

*ד"ר תומר פרסיקו (ישראל, 1974-) הוא חוקר ומרצה בתחומי דתות העולם, העידן החדש והיהדות. פרסיקו הוא עמית מחקר במכון שלום הרשמן, מלמד בתוכנית לדתות זמננו באוניברסיטת תל אביב ומרצה בעלמא בית לתרבות עברית. הוא פעיל חברתי למען חופש דת ובעל בלוג "לולאת האל", העוסק בנושאים אלה.